

Úprava textu k vydání

Ukázka: Encyklopedie literárních žánrů... 2-R-56
v knihovně OJ; Praha, Litomyšl, 2004; FF:
prezenčně: 82-ENCY6-1

*Muk. Varianty a stylistika. Kapitoly z české poetiky. FF: 82-
MUKA1-4*

Cíl textové kritiky

- Vypracování textu, který:
 1. vyjadřuje autorův poslední tvůrčí záměr (=určení výchozího textu);
 2. je zbaven koruptel* všeho druhu a vnějších zásahů (=vypracování kanonického textu).

* Koruptela, -y; - porušené místo v textu, zprav. rukopisném. (Kraus, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2005.)

Úprava textu k vydání

- Konečná fáze editorovy práce.
- Zejm. věcí určité konvence.
- Jednak: normativní pravopisná pravidla (vč. interpunkce).
- Druhak: respekt k stavu jazyka v době vzniku a vývoje díla
- Způsob úpravy textu je stejný u všech typů edic (krom edic pro mládež školního věku).

Dnešní vydavatelská praxe

- Zásada: upravovat text vzhledem k současnému čtenáři.
- Vč. vědeckých edic.
- Nelze to však chápat jako „jazykovou úpravu“ dle současné normy.
- Text musí zachovat specifickou podobu autorova jazyka a stylu.

Citát Hostinského*

- Představuji si, že by např. Blahoslav svůj spis diktoval dvěma písařům: současnému (tedy současnému Blahoslavovi, vl. pozn.) a písaři naší doby. Oba napíše totéž, jeden pravopisem XVI. století, druhý pravopisem naším, ale myšlenky i mluva zůstane táž v obou případech. (s. 64)

* Otakar Hostinský (1847-1910) – český estetik, teoretik hudby a divadla, řadil se k českému realistickému hnutí. Učitel mj. Zdeňka Nejedlého a Otakara Zicha.

Jak rozlišit správné od chybného?

- Znalost celého autorova díla (nikoliv pouze vydávané části díla).
- Znalost jazyka soudobých autorů.
- Opora:
 - a) jazykové slovníky s dokladovým materiálem (např. PSJČ);
 - b) dobové mluvnice a pravidla (brusy);
 - c) ediční poznámky v již vydaných kritických edicích.
 - d) + viz přílohu knihy Editor a text a Věstník ČAVU 1947, str. 64)
- Praktické ukázky: Knihovna klasiků, Národní knihovna, Soubor díla F.X. Šaldy.

Způsob úpravy textu

- Respekt k stavu jazyka v době vzniku a vývoje díla a k autorovu jazyku.
- Tudíž: úprava se týká zejm. pravopisné stránky.
- **Důležité:** aby úprava neporušila zvukovou realizaci textu.

Komentáře

- S přípravou textu je spojena řada úkonů, kterých si čtenář není vědom.
- Editor je však povinen čtenáře o své práci na textu informovat.
- K tomu slouží: Komentář – samostatná část knihy.

Komentáře tvoří

- Ediční (vydavatelské) poznámky.
- Vysvětlivky.
- Jejich obsah a rozsah – dle druhu vydání, ke kterému se připojují.

Ediční (vydavatelské) poznámky

- ve vědeckém vydání obsahují:
 1. údaje o vydávaném díle;
 2. a to na základě materiálu literárněhistorického a textologického.

- Úkol ed. poznámek:
 1. ukázat, jak dílo vznikalo;
 2. jak se vyvíjelo.
- **Způsob uspořádání** ed. poznámky se liší i u edic stejného typu, ptž **je závislý na**:
 1. bohatství materiálu;
 2. na celém charakteru vydávaného díla: jiný způsob u sbírky básní, jiný u souboru fejetonů, u korespondence ap.

Literárněhistorické vs. textologické poznatky

- Někdy je vhodnější je spojit, jindy oddělit.
- Nicméně hlavní zásada je prostá:
- **údaje v ed. poznámce je třeba uspořádat:**
 1. přehledně;
 2. logicky;
 3. a v určitém sledu.

Co mají ed. poznámky obsahovat?

1. jaká díla jsou ve svazku zařazena; co je ve svazku navíc/co je vypuštěno oproti pův. vydání;
 2. bibliografické údaje všech pramenů;
 3. zmínit existenci rukopisů, náčrtů... jejich popis a zhodnocení;
 4. zmínit prameny a podnět vzniku díla, kritická interpretace materiálu (je-li jaký);
 5. zmínit historii textu (je-li podstatná); (**Co je historie textu? Viz dříve...**)
 6. zdůvodnit určení výchozího textu;
 7. uvést zásady, dle nichž byl text připravován; charakteristika jazyka a stylu autora a proměny obého v různých vydáních;
 8. zmínit úpravy výchozího textu!
 9. součástí ed. pozn. je různočtení – tato část ed.poznámky se jmenuje „kritický aparát“; tedy: i celá pasáž, á ve vých. textu chybí, bude uvedena až zde; a nikde jinde! (my nebudeme uvádět různočtení, tedy jen vypíšeme veškeré opravy/úpravy – vůči výchozímu textu; viz bod výše);
- **emendace** – oprava poškozeného textu;

Navíc

- Není to v knize *Editor a text*:
 1. zmínit, čím se při zpracování řídíme (=platnými **pravidly č. pravopisu** - bibliogr. údaj; a platnými **edičními pravidly** – lze se odvolat na *Editora a text*; **oporou je PSJČ**);
 2. konkr. poznámky dle potřeby díla: (viz Ed. a text (2006) od s. 113 *Příloha.*) (**důl. zachovávat fonet. podobu díla!**)
 3. hned na začátku zmínit, že autorovy vyložené chyby opravujeme;
 4. na závěr můžeme zařadit **vysvětlivky***; (příp. *rejstřík*, ale to spíš u odb. lit.);
 5. zasadit vydávané dílo do lit. kontextu;
 6. zmínit kolikrát dílo vyšlo;
 7. jak bylo úspěšné → přijetí soudobou kritikou;
 8. lze vyzdvihnout důl. událost v životě autora; důl. pro vznik a vývoj díla;
 9. poznámky důležité pro pochopení textu;
- = jakýsi **literárněhistorický komentář**;

*Vysvětlivky vs. pozn. aparát.

Pozn. aparát – např. v odb. práci se v něm odvoláváme na různou sekundární literaturu.

Vysvětlivky vysvětlují něco nesrozumitelného: jméno, jev, historické souvislosti ap.
Když je příliš mnoho materiálu ve vysvětlivkách → zhotovíme **slovníček**.

Takováto lit.historická studie

- Nemá nahrazovat ani slovníkové heslo, ani monografii o autorovi či díle.
- (→ Je potřeba „vychytat“ míru...)
- Mají se zde vyzdvihnout rysy v souvislosti s textem zásadní a typické.

Na závěr ed. pozn. - poděkování

- Je to slušnost.
- Poděkovat příslušným institucím za zapůjčení materiálů, např. rukopisu...
- Poděkovat konkrétním osobám, se kterými jsme vydávání konsultovali.
- → doc. Válek, doc. Kudrnáč, dr. Luisa Nováková, doc. Hoskovec;